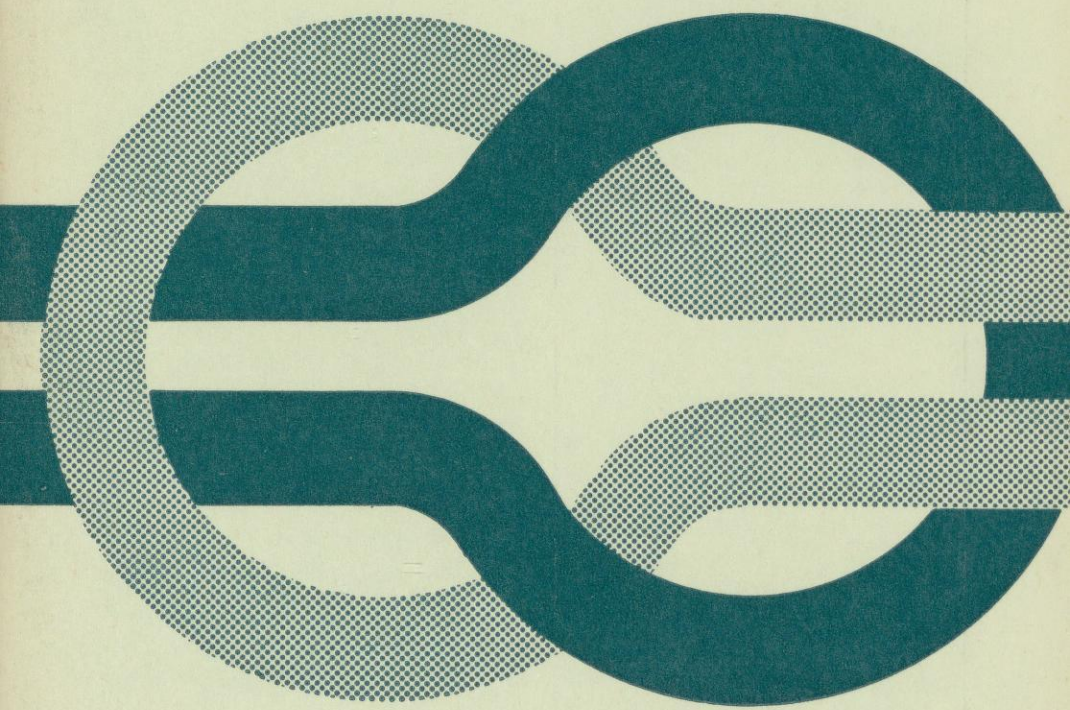
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET I OSLO
Aviskontoret

19. årg. - 1973 - Nr. 2

Rapport

SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE

Rapport (tidl. Hjertebladet)

UTGIVER: SAMORDNINGSRÅDET FOR ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
SEKRETÆR: ADVOKAT KAARE JØNSBERG, TORGGATEN 10, OSLO 1

Redaktør: Ruth Erlandsen

Redaksjonskomité: — Kari Bredal — Alfhild Hansson — Else Hansson — Knut Werner

Henvendelser angående abonnement og adresseforandringer skjer til forretningsføreren **Gunvor Heier, Postboks 167, 1324 Lysaker.**

Innbetaling for abonnement til **postgirokonto nr. 9473, bankgirokonto nr. 6088.05.01081** eller til forretningsføreren. Bladet kommer med 6 nummer i året. Kontingenten er kr. 10,— pr. år.

Henvendelser ang. annonser og betaling for disse skjer til **Aug. Hanssens Forlag, Ø. Slottsgt. 5, II etg., Oslo 1.** Bankgiro nr. 7001.05.01928.

Manuskripter til «Rapport» sendes redaktør **Ruth Erlandsen, Kirkeveien 44, Oslo 3.**

Følgende organisasjoner er tilsluttet Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge:

Det Norske Diakonforbund
Nasjonalforeningen for Folkehelsen
Norges Bondekvinnelag
Norges Husmorforbund
Norges Røde Kors
Norsk Lærerlag
Norsk Folkehjelp
Norske Kvinners Sanitetsforening
Åndssvakesakens bestyrerforening
Skolestyrerkollegiet ved skoler for psykisk utviklingshemmede
Forbund av pedagogisk personale for psykisk utviklingshemmede

I DETTE NUMMER:

TV-triumf som vil sette spor
Samordningsrådets årsmøte
«Vi er misfornøyd —»
Mer om Lossius-innstillingen
Lossius-innstillingen i bokform
Altfor lenge — Av Jean Vanier
En diskriminert gruppe også i kirkelig omsorg
Frivillig innsats — behov for avklaring
På skole for å lære hest
Et nordnorsk eventyr
Nytt fra Rapport
9-årig skole og egen reiselærer på Bakkebø
Foreldrebok om leketrening
Nytt siden sist

TV-triumf som vil sette spor

«Terapi på høyeste plan», skrev avisene

En humørets og viljens triumf. — De gledet seg på en måte som formådde å glede andre. — Mye heller dette enn de plastic-mennesker som Fjernsynet og underholdningsindustrien ofte varter opp med.

Dette er bare noen spredte sitater fra det overveldende rosedryss i avisene etter Ragna Ringdal-elevenes innslag i Erik Byes siste «Lørdagskveld» i Fjernsynet 10. mars.

Teatergruppen ved Ragna Ringdals Daghjem gikk med et trylleslag til topps på «Norgestoppen», for å holde oss i show-språket, og siden har anmodningene om reprise og nye opptredener strømmet inn til den velrenommerte institusjonen på Nordre Åsen i Oslo.

Det ville vel bli en faretruende fraværsprosent i skolestuer og verksteder hvis de glade aktører skulle takke ja til alle engasjementer!

Pressens fjernsynskritikere nøyet seg heldigvis ikke med å fremheve enkeltprestasjonene, enda så velfortjent det var, men vurderte også begivenheten i sammenheng med hele samfunnets holdning til det eller de som er «annerledes».

«Dristig og riktig var prestasjonen av de handicappede ved Ragna Ringdals Daghjem under oppførelsen av Egners «Folk og røvere i Kardemomme by». Egner er i seg selv en trollmann til å rive barn med, fordi hans form er så ekte og levende. Det må ha gledet ham spesielt å se slike barn i de populære rollene, oppleve en innlevelse så selvutslettende — det må kunne kalles terapi på høyeste plan. Psykologer kan bare drømme om slike resultater.» Arbeiderbladet.

«Så opplever vi at de som ikke er som oss andre, plutselig får lov til å komme i kontakt med oss, via TV-skjermen og Erik Bye. At det blir de som skaper kontakt med oss, det som vi andre forlengst burde ha gjort overfor dem.» Verdens Gang.

«Fikk vi ikke demonstrert her noe som egentlig er veldig sjeldent i våre dager, nemlig oppriktig glede og naturlighet? Aktørene i denne forestillingen er mennesker som tidligere i stor grad har vært avhengig av — og offer for de «vellyktes» barmhjertighet, og det er å håpe at innslaget lørdag kan bidra til at vi endrer syn på en holdning til mennesker som anses som «annerledes».» Arbeider-Avisa.

«Noen av oss er «annerledes». Det fører til at svært mange tror at de skal behandles annerledes. Og annerledes i denne forbindelse betyr ofte dårligere. I mange tilfeller må barn og ungdom som ikke faller inn i det normale mønster, vente til de andre har fått sitt. Tenk om dette programmet kunne bidra til at vi fikk et riktigere syn på disse spørsmålene.» Aftenposten.

Samordningsrådets årsmøte

Årsmøtet for Samordningsrådet for åndssvakesaken i Norge på Skogn Folkehøgskole, Levanger, 1. og 2. juni vil naturlig nok bli preget av den nyorientering som omsorgen for psykisk utviklingshemmede er inne i. Lossius-utvalgets innstilling vil danne utgangspunkt for en stortingsmelding om omsorgen og trolig også omfattende lovendringer, samtrekker opp linjene for den videre utbygging.

Vi gjengir program og dagsorden for årsmøtet:

FREDAG 1. JUNI:

kl. 10.00: Åpning. Konstituering. Regnskap. Arbeidsutvalgets beretning.

kl. 11.00: Åpningsforedrag ved statssekretær Robert Lillestølen.

kl. 12.00: Rapporter om Brekkeutvalget og Samarbeidsutvalget v/Mogens Rasmussen.

kl. 12.30: Lunsj.

kl. 13.30 —15.30: «Institusjonenes finansielle problemer». Innlegg ved: Byråsjef Ole Ulleberg, Direktør Jarl Øye, Sentralsykehuset i Trondheim. Styrer Rubert Kleiven og formannen, Gunnar Brekke. Samtale/diskusjon. Sight-Seeing.

kl. 19.30: Fylkesmiddag.

LØRDAG 2. JUNI:

kl. 9.00: Årsmøtet fortsetter. Valg.

kl. 9.45 —13.45: Foredrag: Fylkeslege Edvard Fjærtoft, Nord-Trøndelag. Spesialpedagog Aage Osv. Aakervik, Steinkjer. Emne: «Nystrukturering av omsorgen for psykisk

---

«Mon tro ikke mange fordommer fikk fare den kvelden, mon tro vi ikke alle i møtet med elevene fra Ragna Ringdals skole hadde et og annet å lære. — Et og annet hadde vi vel saktens å lære av Byes naturlige måte å prate med disse gjestene, fjernt fra den misforståtte dulling, den verbale klapping på skuldre.» Vårt Land.

«De hadde noe å gi ut over alt det vi før har mottatt, og for ingen artister, ingen gjøglere, ingen små kunstnere vi før har sett i Byeshowene har vel dette å knytte kontakten over scenen og ut til skjermene betydd så meget. Det ble en feststund hvor hjertene ble dypt rørt.» Adresseavisen.

«Men aftenen tilhørte selvsagt ellers barna i Kardemomme by: Teatergruppen fra Ragna Ringdals daghjem beseitret alle med humørets og viljens seier over alle handicap. Det var en medmenneskelighetens og samhørighetens triumf som man sjelden ser maken til.» Morgenbladet.

tidig med at fylkenes helseplaner

«Vi er misfornøyd, men vet ikke hvor vi skal protestere»

Fra et «foreldrekurs» ved en Emma Hjorth-avdeling

Vi visste ikke hva diagnosen betød.
Vi fikk ingen beskjed om overflyttinger.
Vi fikk barnet avlevert i døren.
Naboen ser — og gjemmer seg bak gardinet.
Vi har lett for å kritisere personalet, men glemmer å gi ros.

Av en rapport om foreldresamarbeid ved en avdeling på Emma Hjorths Hjem i Sandvika — Fagnatun Vest — har vi hentet de seks foreldre-replikkene i innledningen. Avdelingen la opp et «kurs» på fire kvelder, hvor foreldre og personale på et meget jordnært plan drøftet problemer som angår institusjonen, foreldre, personale, barna og samfunnet.

Meningsytringer og forslag fra de fire foreldremøtene siste høst er samlet i en rapport av avdelingslederassistent Nicolai Rasmussen ved Fagnatun Vest. «Rapport» har fått anledning til å gjengi konklusjoner fra «foreldrekurset», og vi tar med både klagemål og endel gode forslag til forbedringer i arbeidet med psykisk utviklingshemmede og deres pårørende.

De fire kurskveldene hadde som formål å skape bedre kontakt med foreldrene på Fagnatun Vest, å finne ut om personalet gjorde sitt arbeid godt nok, og om mulig å være til hjelp for andre avdelinger og for foreldregrupper rundt om i landet. Hver kveld hadde sitt eget sett av spørsmål under hovedgruppene:

1. Når et barn skal under omsorg.
2. Når et barn er på institusjon.
3. Når et barn er i hjemmet.
4. Konklusjon av hele diskusjonsemnet.

Første kveld: Dårlig hjelp når det trengs mest

Vi fikk dårlig informasjon om barnet rettigheter, og informasjonen var avhengig av hvilken lege man kom til. Noen leger har lite psykologisk innsikt, sa foreldrene.

De fleste foreldre oppdaget selv at det var noe i veien med barnet og møtte opp hos sin egen lege. Her begynte en vandring fra kontor til kontor. Lange ventelister og dårlig med opplysninger.

---

utviklingshemmede».
Samtale/diskusjon.
kl. 14.00: Avslutning. Lunsj.

På valg til Arbeidsutvalget står: Gunnar Brekke, Petter Haugland, Inger Lofthus Iversen, Jon Fodnes. Varamenn på valg: Else Hansson, Grethe Jæger Thunes, Vera Fjeldstad.

De fleste hadde vært gjennom Rikshospitalet, som til slutt stilte en diagnose som foreldrene ofte ikke forsto betydningen av. Her manglet ofte en veiledning om hvor man skulle vende seg for å få hjelp.

Flere foreldre fortalte at det var moren som fikk vite diagnosen. Det ble hennes oppgave å fortelle det til faren.

Fem konkrete forslag kom ut av denne diskusjonen:

Medisinske studenter bør undervises i hvordan foreldre skal få orientering om sine åndssvake barn.

Begge foreldre må innkalles når de skal bli orientert om situasjonen.

Foreldre må få hjelp, støtte og rådgivning i den første vanskelige tiden.

De må slippe vandringen mellom mange kontorer.

Alle som føder et barn får en trykksak med orientering om hva man skal gjøre dersom barnet ikke fungerer som det skal. Generell orientering om hva et normalt barn sanser, evt. henvisning til litteratur.

Det er soleklart at foreldrene har krav på å få se avdelingen hvor barnet skal være og at de får beskjed når et barn skal flyttes. De må også få vite hvem som har ansvaret for de forskjellige seksjoner i behandlingen. Ofte blir plassering og overflytting bestemt over hodet på foreldrene, selv om dette har bedret seg i det siste. Mange hadde ikke engang sett avdelingen da de sa adjø til sitt barn, og mange mente at barna ofte ble feilplassert. Ingen visste hvor man skulle protestere i slike situasjoner.

Foreldrene vil gjerne være tilstede på møter hvor barnets fremtid blir bestemt. Uvisshet er mye verre enn sannheten. Foreldrene bør hele tiden være med i behandlingsopplegget og bli rådspurt. Men vi hører lite fra dem, mente fagpersonalet.

Foreldrene var svært misfornøyd med møte hos overlege og sosialkurator på foreldredagen. Alle var enig om at det var fryktelig å sitte overfor overlege eller kurator og spørre om sitt eget barn. Hva skulle de spørre om? Kontakten med sosialkurator var meget liten, noen hadde sett kurator en eneste gang på fire år. Det ble foreslått at man skulle gå med problemene til avdelingspersonalet, som så skulle kontakte overlege og kurator. Overlege, psykolog, lærer, sosialkurator, avdelingsleder osv. bør inviteres til avdelingens foreldremøter og delta i diskusjonen.

Svært mange hadde dårlig erfaring med den første avdeling barnet hadde vært på. Foreldrene fikk avlevert barnet i døren når det skulle hjem på besøk, og her ble det mottatt når de kom tilbake igjen.

Noen hadde mange ganger ventet i timevis for å få snakke med lege, kurator osv. Dette var tilfelle også på sykehus og sosialkontorer.

Foreldrene ønsket å få lov til å være med på avdelingen, kanskje prate med personalet over en kopp kaffe. Det var også ønsket at foreldre kunne invitere personalet hjem en kveld. Det ville virke som en oppmuntring og skape bredere forståelse for nettopp dette foreldrepars problemer.

Andre kveld: Vis foreldrene vennskap, men aldri medlidenhet

Alle avdelinger bør holde regelmessige foreldremøter. Foreldresamarbeidet bør drøftes på et høyere plan, og retningslinjer bør trekkes opp slik at man får ens opplegg og behandling.

Personalet må være åpent og ærlig. Foreldrene syntes det var deilig å komme og drikke en kopp kaffe og snakke om andre ting, ikke bare om barnet.

Når det kommer et nytt foreldrepar til avdelingen med sitt barn, må avdelingen sende brev til institusjonsforeningen (Emma Hjorths Venner), som skulle sørge for å kontakte det nye medlem.

Personalet må kunne gi foreldrene følelse av trygghet, av vennskap og forståelse, men aldri medlidenhet.

På spørsmål om foreldrene stiller for store og for mange krav til sitt eget barn var svaret at man ikke stiller større ønsker og krav til barnet. Tvert i mot, foreldrene har ikke mange forventninger, dem har de mistet. Personalet stiller større krav, kanskje på grunn av at de ikke har samme følelsesmessige kontakt med barnet.

Hva mangler for å gjøre forholdet foreldre—personale bedre?

Ærlighet, åpenhet, samarbeid med andre avdelinger. Samarbeid med sosialkurator, leger m.v. Møter med andre foreldregrupper, opplysning til samfunnet fra foreldrene.

Foreldre og personalet må arbeide for et felles mål for treningsopplegg. Derfor må de snakke sammen om barnet, notere seg, og holde møter med hele teamet.

Tredje kveld: Holdningen i samfunnet må endres

Gi informasjon om «barn som er annerledes» gjennom massemedia — gjerne i TV og på skolene.

Fremdeles føler mange foreldre at det er vanskelig å gå ut på gaten med et psykisk utviklingshemmet barn. Naboer ser det — og gjemmer seg bak gardinet. Holdningen må endres hos foreldre med normale barn.

Selv om man ikke er direkte redd for å ta barnet med ut, vil man helst ikke utsette andre mennesker for dette, derfor blir mange helst hjemme. Mange mennesker er avstengt overfor foreldre med psykisk utviklingshemmede barn — de vet ikke hvordan de skal forholde seg.

Medlidenhet møter foreldrene meget ofte. Den kan bli så «overstadig» at den går over i nysgjerrighet. Det gir seg utslag i anspenthet overfor foreldrene.

Reaksjoner hos søsken blir særlig et problem når de er blitt 10—14 år og særlig følsomme overfor kameratenes erting. Ved høytidsdager som 17. mai og julen følte foreldrene seg presset av personalet til å ta barnet hjem, selv om det var klart at de hadde andre barn med like stort behov for oppmerksomhet.

Fjerde kveld: Vi tør snakke åpent ut

Foreldre—personal-kveldene hadde bidratt til at kameratskapet var vokset fram. Vi har de samme problemer, og vi tør snakke åpent ut

Mer om Lossius-innstillingen:

Foreldrene er både medarbeidere og klienter

— Omsorgen har hittil vært ensidig opptatt av den utviklingshemmede selv og har derved kommet i skade for å isolere ham fra familien, heter det i Kapitel X — «Foreldre og familie» i Lossius-komitéens innstilling. Foreldre og familiemedlemmer som medarbeidere er et uttrykk for det nye syn på åndssvakeomsorgen som preger innstillingen. Familien har rettigheter, men også plikter og ansvar, enten barnet bor hjemme eller i institusjonen. Innstillingen trekker også opp foreldreforeningens plass i omsorgen.

Om foreldrenes plass i den fremtidige omsorg sier Lossius-komitéen at det vil være nødvendig å trekke den utviklingshemmedes familie inn i synsfeltet på en annen måte enn før. Først og fremst fordi dette er en betingelse for at den utviklingsfremmede selv skal kunne nyttiggjøre seg de muligheter omsorgen tilbyr ham.

Den psykisk utviklingshemmede tilhører først og fremst et familiefellesskap, slår komitéen fast. Denne kjensgjerning må tillegges stor vekt under utformingen av det fremtidige omsorgsmønster. Familien må betraktes som den «primære omsorgsenhet». Familiemedlemmene blir på den måten omsorgens naturlige medarbeidere men ikke funksjonærer.

Hittil har omsorgen sett det som sin oppgave å befri familien fra det press den utviklingshemmede representerer, uten å være oppmerksom på at den samtidig måtte sørge for å styrke båndene mellom barnet og familien. Når pårørende har følt usikkerhet og avstand i forhold til omsorgens organer, har det utvilsomt sammenheng med slike forhold.

Fra første stund: Hele familien

Fra det tidspunkt man blir klar over at barnet er utviklingshemmet, må familien i en rekke sammenhenger betraktes som omsorgens klient. Under planleggingen og gjennomføringen av omsorgen for det utviklingshemmede medlem av familien, må man derfor også ha familiens totale situasjon for øye.

Familiens behov for omsorg er

---

om dem. Også for de ansatte har det hatt verdi å få snakket ut om problemer som betjeningen går med. I diskusjonen har man kommet inn på andre ting som ikke var tatt med i opplegget og som man ellers ikke hadde fått drøftet. Gruppen på ca. 20—25 personer var en passende størrelse for det første opplegg av en slik karakter.

først og fremst et behov for informasjon. Fra det øyeblikk barnet får diagnosen utviklingshemmet og videre gjennom hele livet, må en planmessig, organisert informasjon stå til foreldrenes tjeneste.

Ved fødselsklinikker, helsestasjoner, familieveiledningskontorer må personalet trenes opp til å gi de informasjoner som foreldrene til enhver tid trenger. Det må i mange tilfeller skje ved oppsøkende virksomhet, slik at foreldrene ikke trenger å søke den på kontorer. De skal bli orientert i sine egne hjem og sammen med øvrige familiemedlemmer.

Informasjon bør også formidles gjennom spesielt utdannede rådgivere, sosionomer og psykologer. Det kan også bli aktuelt å trene foreldre til å gå inn i rådgivningstjenesten. Ut fra egne erfaringer vil mange av dem ha særlige forutsetninger for å kunne gi effektiv hjelp. Foreldre til psykisk utviklingshemmede kjenner problemene innenfra og kan møte andre foreldre med en selvopplevet forståelse av deres vansker.

Komitéen understreker imidlertid at en slik veiledning må ha sin bakgrunn i forsvarlig utdannelse og i personlige kvalifikasjoner. Styrken i rådgivning fra foreldre til foreldre ligger særlig på det menneskelige og følelsesmessige plan.

Det som trengs er veiledning i de praktiske problemer som det utviklingshemmede barnet blir årsak til. Det gjelder f.eks. stell, opplæring, aktiviteter i hjemmet. Videre orientering om rettigheter i forhold til trygdesystem og lovgivning.

Lossius-innstillingen i bokform

Lossius-utvalgets innstilling, som vi har gjengitt smakebiter av både i dette og forrige nummer av Rapport, foreligger nå i bokform. Utredningen rommer en mengde interessant stoff for alle som arbeider innen omsorgen for de psykisk utviklingshemmede. Den er i første omgang trykt i 6000 eksemplarer.

Sosialdepartementet har sendt innstillingen ut «til høring» til mellom 120 og 130 instanser, som har fått frist til å uttale seg om Lossius-utvalgets arbeid til september. Deretter vil det bli utarbeidet stortingsmelding om omsorgen for psykisk utviklingshemmede, men det vil neppe skje før i begynnelsen av 1974, får Rapport opplyst.
I mellomtiden blir det altså anledning til å studere innstillingen. Den heter

«Omsorg for psykisk utviklingshemmede, NOU — 1973, nr. 25» og fåes ved henvendelse til

Universitetsforlaget, Avdeling for offentlige publikasjoner, Stensberggt. 25, Oslo 1.
Nærmeste bokhandel kan også skaffe den fra forlaget på anmodning. Boken koster kr. 4,—.

Bærer byrden alene

Lossius-komitéen tegner et nokså nedslående bilde (Kapitel VI, 2 a) av dagens situasjon for mange foreldrepar som blir klar over at de har fått et tilbakestående barn. De står helt uforberedt overfor et problem som er totalt annerledes enn det de før har møtt. De blir redde og usikre og ser seg om etter hjelp. Men det eksisterer ingen førstehjelpstasjon for slike problemer. Foreldrene føler seg tvunget til å bære byrdene alene, både de praktiske og de følelsesmessige.

Omsorgen for de psykisk utviklingshemmede har hittil ikke nådd så tidlig fram med informasjon og tilbud at den har kunnet møte foreldrene i den første vanskelige tiden. Dermed har omsorgen heller ikke vært i stand til å avverge den følelse av angst og usikkerhet som det utviklingshemmede barnet har ført over familien.

Den første opplysning om at noe var galt fatt med barnet, blir oftest gitt av en lege. I noen tilfeller ble mistanken vakt allerede på fødselsklinikken, i andre tilfeller etter at barnet hadde vært hjemme en tid.

Men legen som fant ut at ikke alt var som det skulle være, hadde få muligheter til å gi hjelp. Han hadde selv i løpet av en lang studietid fått lite kjennskap til nettopp dette problem. Og mangelen på medisinsk ekspertise på feltet gjorde det også vanskelig for ham å kunne sette foreldrene i forbindelse med personale som var i stand til å gi dem den hjelp de trengte.

Foreldrene til psykisk utviklingshemmede barn må i dag være innstilt på tålmodig venting, ofte på resignasjon. Riktignok finnes tilbud om service, både medisinske, pedagogiske, økonomiske og sosiale.

Men tilbudene er ofte ukjente, de er sterkt begrensede og de er ulikt fordelt over hele landet.

Svikten rammer de svakeste

De som skulle formidle informasjonen har hittil ikke mestret oppgaven. Resultatet er at foreldre ikke oppnår de muligheter og rettigheter for sine utviklingshemmede barn som de har krav på. Sterkest rammer informasjonssvikten de foreldre som selv er dårlig i stand til å ivareta sine egne og barnets rettigheter. Det er en kjensgjerning at man trenger initiativ, pågangsmot og utholdenhet for å oppnå den service man har krav på fra samfunnets side.

Komitéen går inn for at informasjonsvirksomheten blir realisert gjennom et mangesidig og fleksibelt system. Personlig rådgivning, trykksaker og stoff i presse og kringkasting spesielt innsiktet mot foreldre, må utfylle hverandre.

Konkret foreslår Lossius-komitéen at det blir opprettet en sentral informasjonstjeneste for foreldreinformasjon og at dette inngår som en naturlig oppgave for den statlige ledelse for det foreslåtte områdeteam.

Stedfortredere og talsmenn

I en rekke tilfeller vil psykisk utviklingshemmede selv være i stand til å formulere sine krav overfor om-

sorgen. Men mange trenger stedfortredere og talsmenn som kan ivareta deres interesser. De nærmeste til dette er deres foreldre eller andre nære pårørende. Både enkeltvis, gjennom foreldreforeninger og som stedfortredende representanter i styrer og utvalg kan foreldrene påvirke beslutninger og delta i planlegging og administrering av omsorgen.

Skal barnet få sin behandling og opplæring i heldøgnsinstitusjon, må foreldrene få anledning til å bli kjent med det indre liv i institusjonen og spesielt med det som angår deres eget barn. Det betyr at det må trekkes opp retningslinjer for et organisert kontakt- og medarbeiderskap mellom foreldrene og personalet i institusjonene. Gjensidig tillitsforhold er en avgjørende forutsetning for dette. Foreldreforeningene må lære foreldrene opp til å møte personalet og til å bygge opp en holdning som kan bidra til et meningsfylt samarbeid.

Personalet vil ofte ha følelsen av at foreldrene stiller krav som de ikke har muligheter for å innfri. Foreldrene på sin side vil føle seg umyndiggjort i forhold til sine barn. De ønsker å delta i avgjørelser som gjelder barnet, men omsorgssystemet har hittil åpnet ytterst små muligheter for dette.

Delta i behandlingsmøter

Lossius-komitéen går inn for regelmessige møter mellom foreldre og personale, hvor problemene blir åpent drøftet og orienterinng blir gitt om planlagte nye tiltak. Innstillingen går også inn for at foreldrene deltar i enkelte behandlingsmøter som gjelder deres barn. Hvis de ikke har deltatt, må de bli orientert om de vedtak som er gjort. Kort sagt må foreldrene integreres i det behandlingsteam som har ansvaret for barnet.

Institusjonene bør sørge for å ha trykt informasjonsmateriale til hjelp for foreldre. Materialet skal orientere om psykisk utviklingshemning generelt, om institusjonen og dens tilbud til barnet og familien, om administrasjon, styre, legetjeneste, kuratorer og fritidsledere, de enkelte avdelinger og navn på avdelingsledere m.v. Institusjonen må dessuten sørge for å opprettholde kontakt med de foreldre som bor langt borte og sjelden besøker sine barn. En spesiell person på hver avdeling bør ha dette oppdrag.

Hver institusjon bør ha sin foreldreforening, og hvis den ikke finnes, bør institusjonen oppmuntre til at det blir stiftet en. Foreningen skal være et forum for informasjon og debatt og skal dyktiggjøre foreldrene til medarbeidere, f.eks. gjennom studiegrupper. Når forhold som angår hele institusjonen skal avgjøres, bør foreldreforeningen på forhånd bli orientert og få anledning til å uttale seg.

Statsstøtte til foreldreforeninger

I mange land over hele verden har foreldre til psykisk utviklingshemmede organisert seg for å kunne representere sine barn overfor myndighetene, for å bidra til en gunstig

Forts. side 60

Altfor lenge

Av Jean Vanier

Altfor lenge
har vi glemt
at Petter og John og Ellen
— mentalt tilbakestående —
er mennesker.

Mennesker som elsker
og som trenger å bli elsket
som har gleder
akkurat som du og jeg.
(Vi er nemlig normale mennesker
— er det ikke deilig å være normal?)

Petter og John og Ellen
har hjerter som lider
hvis vi ikke omgås dem
med respekt og kjærlighet.

Altfor lenge er de blitt behandlet
som uforanderlige, avhengige, unyttige
barn som vi må gjøre alle ting for...

«stakkars dem».
Når skal vi lære
Når skal vi lære
at Petter og John og Ellen
har sine rettigheter
fordi de er mennesker
og mer enn det —
Guds barn.
Vi har altfor lenge foraktet dem,
Vi har behandlet dem med medlidende formynderskap
og oversett deres muligheter.

Vi har glemt
at de trenger
vår respekt
vår kjærlighet, ikke den kvelende, beskyttende,
men den som springer ut av aktelse
og av ønske om å kalle til live
muligheter til å skape,
til å gi,
til å føle seg nyttig for samfunnet.

De har rett
til å vokse og utvikle seg
i skapende arbeid
i munter fritid,
i kunnskap,
i små hus,
i åndelig liv.

All denne utfoldelse
skulle stå åpen for dem,
men vi, de såkalte
normale menensker

(er det ikke deilig at vi er normale — du og jeg?)

med innskrumpede hjerter
og overlessede sinn,
besatt av effektivitet,
vi glemmer at de er mennesker.

Petter,
John,
Ellen.
Dere har ingen stemme som kan overdøve.
Dere kan ikke gå til streik.
Kan dere tilgi samfunnet?
Kan dere tilgi meg?

Altfor lenge
har jeg oversett dere.

Jesus på korset
ropte ut
«Min Gud, min Gud, tilgi dem
for de vet ikke hva de gjør.»

En diskriminert gruppe også i kirkelig omsorg

Kirkelig omsorg for psykisk utviklingshemmede ble avslørt som meget mangelfull av Grasmo-komitéen, som ble oppnevnt av Sosialdepartementet i 1966 og leverte sin innstilling i 1970. Lossius-komitéens innstilling fra desember 1972 behandler også den kirkelige betjening og sier at konklusjonene fra 1970 neppe er blitt foreldet. Kirkens holdning til de funksjonshemmede er stadig vekk den samme.

Grasmo-komitéen innhentet opplysninger fra 344 institusjoner for funksjonshemmede, fra landets sokneprester og fra en rekke organisasjoner. Undersøkelsen viste bl.a. at institusjoner under helsevernet for psykisk utviklingshemmede var dårligst stilt med rom for andakter og gudstjenester, fikk sjeldnere besøk av menighetens prester enn andre, og hadde dårligere kontakt med kristelig virksomhet i distriktet enn andre. Åndssvakehjemmene hadde også det laveste antall konfirmanter, bare ca. 10 prosent.

I tillegg til Grasmo-komtiéens etterlysing av nytt initiativ fra kirkens side har Lossius-komitéen presisert sine egne synsmåter som vi her skal gjengi (Kapitel IX, 8):

1. Behovet for kirkelig betjening:
Det er utvalgets prinsipielle syn at kirkelig omsorg for den psykisk utviklingshemmede er forankret i kirkens eget behov for å realisere seg som en sann og oppsøkende folkekirke.

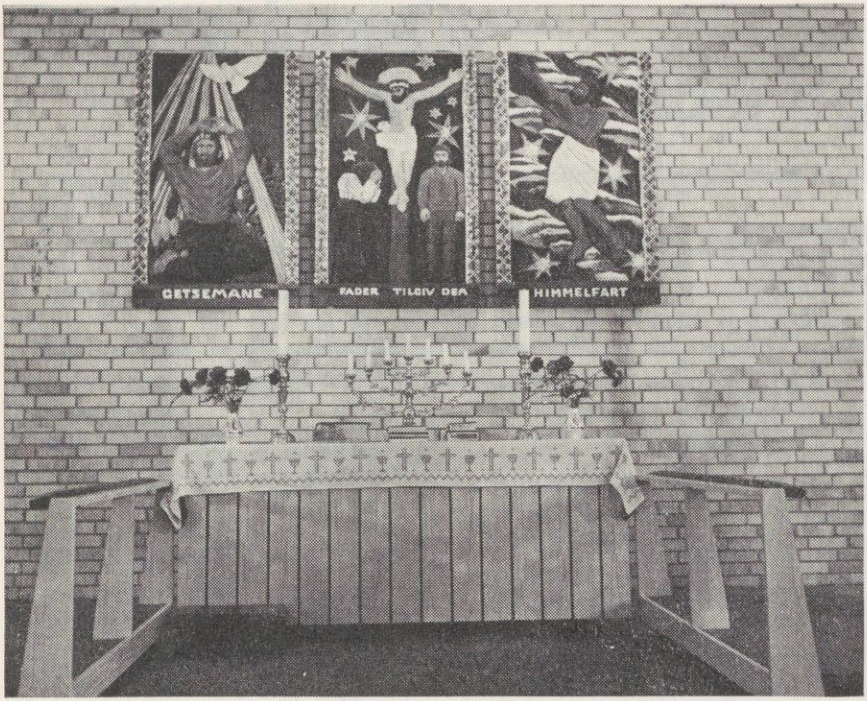
Skal den psykisk utviklingshemmedes eget behov være et kriterium for kirkelig omsorg/betjening, beviser det mer enn noe annet at de

---

Når dere står opp igjen
vil dere da si det samme
til vår Evige Far
for oss?
«De visste ikke hva de gjorde
da de lot være å stanse og lytte til oss,
respektere oss
hjelpe oss til å arbeide og leve.»

(Er det ikke deilig at vi er normale — du og jeg!)

Fra Vaniers bok «Eruption to hope»
(Oversatt fra engelsk: Ruth Erlandsen)

Koret i Nærlandheimen kirke med altertavlen av Dagfinn Werenskiold.

psykisk utviklingshemmede er en diskriminert gruppe også i kirkelig sammenheng, idet kirkens tilbud for sine døpte er integrering av den enkelte i et menighetsfellesskap.

Det må være i strid med kirkens lære å diskriminere menighetsmedlemmer ut fra funksjonsdyktighet og intellektuell kapasitet.

2. Ansvaret for kirkelig betjening:

Utvalget oppfatter det som en selvfølgelig sak at kirkelig omsorg/betjening er et kirkelig anliggende og dermed også et kirkelig ansvar.

Tilbudet om kirkelig fellesskap må kanaliseres gjennom kirkens vanlige organer og suppleres av det frivillige menighetsarbeid. Utvalget vil presistere at kirken har ansvar for de psykisk utviklingshemmede i distriktet, enten de oppholder seg på institusjon eller i eget hjem.

Ut fra dette prinsipp må det være kirkens oppgave og også kirkens ansvar å tilstrebe en utvikling som sikrer at de psykisk utviklingshemmede på en fullverdig måte får del i kirkens tilbud. En «fullverdig måte» forutsetter innsikt i de psykisk utviklingshemmedes særlige behov og forutsetninger, f.eks. konfirmasjonsforberedelse.

Drikk

TETLEY TE

MASCOT

Tobakk — Frukt — Sjokolade

ved Hotell Vic

PORSGRUNN

GUTTORM HENDEN
INGENIØR- og RØRLEGGERFIRMA
Torshovgaten 4 — Oslo
Telefon 37 91 32

TERMOSTATER
MÅLEAPPARATER
REGISTRERPAPIR
SOLBERG & ANDERSEN A/S
Brynsveien 5 - OSLO 6 - Tlf. 20 82 12

GRORUD BOK & PAPIR
Bergensvn. 8 - Tlf. 25 38 76 - Grorud
Bøker - Papir - Skrivesaker

ROBERT VARPE TREVAREFABRIKK
Teie — Telefon Tønsberg 21 3 45

ANDERSEN & LENSBERG
ALT I GRAVING —
OPPLESSING OG TRANSPORT
Telefoner 29 213 - 29 243 — Sem

A/S HAGEANLEGG
Flaggstenger - Stiger - Hageporter
Tørkestativer - En gros - En detail
7056 Moholt - Trondheim - Tlf. 38 176

THOROLF KRISTIANSEN
Kjøtt — Fisk — Kolonial
Åsheim - Ås
Telefoner: Ås 16 - 154 - 371
Vel assortert i dagligvarer

ALL FYSIKALSK BEHANDLING
Også i hjemmene
LILLEMOR JENSEN
Bestumveien 61 — Telefon 55 93 05
Statsaut. sykegymnast

BRUK SPESIALISTEN!
All slags sandblåsing av glass, trepanel, møbler og metaller.
Over 20 års erfaring.
TRYGVE ORFJELL
Normannsgt. 31 - Tlf. 68 45 70

Regnskapsoppdrag utføres
A. TORP
Regnskapskontor
Tlf. 21 74 85

ODD HAGEN
GLASSMESTER
Magnor — Tlf. 37 606
Lager av Drammens Isolerglass
Kontakt oss — Hurtig levering

FOLLO KJØTT OG SPEKEMAT A/S
Oppegård
Kjøtt - Flesk - Pølsevarer og grønnsaker
Telefon 80 31 45

Frivillig innsats — behov for avklaring

Den frivillige innsats i omsorgen for de psykisk utviklingshemmede er i dag inne i en meget uklar situasjon.

Samordningsrådet og trolig samtlige organisasjoner som er tilsluttet rådet, føler et markert behov for avklaring. Usikkerhet og en avventende holdning er karakteristisk. Fylkeskomitéenes oppgaver er plutselig blitt uklare. Enkelte har nedlagt sitt arbeid, andre har trappet ned virksomheten. De store helseorganisasjoner drøfter behovet for fortsatt iherdig innsats — er vår medvirkning nødvendig/ønskelig?

Utvalget som har trukket opp retningslinjer og målsetting for videre utbygging av åndssvakeomsorgen, vil sikkert få tilslutning til den karakteristikk som vi her har hentet fra Lossius-innstillingen. (Kapitel XIII). Utvalget har drøftet meget nøye om det er riktig å trekke opp en ramme for fremtidig frivillig innsats, og vi kan vel gå ut fra at det ikke har vært lett å komme fram til enighet om formuleringen.

---

3. Kirkelig betjening — en rettighet:

Som døpt og dermed innlemmet i menigheten har den psykisk utviklingshemmede rett til kirkelig omsorg og betjening. Denne retten inkluderer også retten til fritt valg når kirken presenterer sine tilbud. Noen av de psykisk utviklingshemmede vil ha behov for støtte når de ut fra sine forutsetninger skal treffe et valg.

4. Kirkelig betjening utenfor statskirken:

Det er utvalgets oppfatning at den psykisk utviklingshemmede har rett til kirkelig omsorg/betjening f o r m i d l e t av det kirkesamfunn eller den frikirkelige menighet han eller hans familie tilhører.

Ingen utover den psykisk utviklingshemmede selv eller hans familie, har rett til å begrense denne rettighet.

Det samme gjelder utvilsomt også utvalgets vurdering av den historiske innsats. Den endelige tekst i innstillingen røper en viss balansegang mellom kritikk og anerkjennelse:

«Utvalget vil ikke her gi noen vurdering av den store innsats som ble gjort, men nøye seg med å konstatere at utbyggingen i noen grad ble tilfeldig og preget av planløshet. Det ble også klart at for klienter og særlig foreldre ble det sterke innslag av veldedighet en anstøtsten.»

I en kort skisse av utviklingen peker utvalget på at det i 1945 forelå et forslag om en fullstendig stat-

A/S BUSSTRAFIKK

SKIEN

ROLF GROTH

Kjøtt og Pølsevarer

N. Bankegt. 6 — Telefon 1615
Halden

LARS T. VIGRE

SKOTØYFORRETNING

Sandnes — Tlf. 61 282

AASHOLT LANDHANDEL

Alt i Dagligvarer

Garn og Kofter

Berg st. Tlf. 95 167

HOLMS TOTAKTSERVICE

Plastbåter — Outboards etc.

Ing. Bjørn Holm

1760 Berg st. — Tlf. Halden 83 443

BERG HANDEL

Alt i dagligvarer

Berg st. — Telefon 95 203

JANSENS BLOMSTER

Sandnes — Telefon 61 142

SANDNES KALKBRÆNDERI

Strandgt. 131

Sandnes — Tlf. 61 727

OSVALD HOLMEN A/S

AUT. RØRLEGGER — RØRHANDEL

Gjøvik — Sentralbord 72 200

JOSDALS FYSIKALSKE INSTITUTT

Langgt. 50

Sandnes — Tlf. 62 366

ALFRED NOMME

Hans Jacob Roksund

BLIKKENSLAGERVERKSTED

Tlf. 23 607 Skien - Priv. 30 389

Bygningsarbeider - Venilasjonsanlegg

Besøk

SEEBERGS PARFYMERI OG HERREFRISØR

Sommerfeldtsgt. 3 - Gjøvik - Tlf. 71 934

HELGE NYLENNA

SERVICESTASJON

Vegsund — Telefon Ålesund 40 471

SØRUMSAND GJESTGIVERI

Sørumsand — Telefon 72 70 41

Dagens middag anbefales

2 retter kr. 11,—. Alt inkl. og a la carte

Øl og mineralvann

lig omsorg for de åndssvake. Men myndighetene fant at staten ikke hadde råd til dette i konkurranse med alle gjenreisingsoppgavene etter krigen. De store humanitære organisasjoner ble anmodet om å ta seg av utbyggingen av den del av åndssvakeomsorgen som sorterte under Sosialdepartementet.

Med sykehusloven fra 1. januar 1970 kom man over i en helt ny situasjon. Vi befinner oss i dag i en utrednings- og planleggingsfase — og dermed også i en særdeles uklar situasjon for den fremtidige utvikling.

Det er utvalgets oppfatning, heter det i innstillingen, at omsorgen for psykisk utviklingshemmede — med utgangspunkt i dagens situasjon — ennå i lang tid fremover vil være så utilstrekkelige at dette vil appellere til frivillig innsats fra enkeltpersoner og organisasjoner.

Selv om den frivillige innsats vanskelig kan programmeres eller dikteres, kan den i en viss utstrekning kontrolleres og kanaliseres. På denne måten er det mulig å fremme de ønskelige sider ved den frivillige innsats og motvirke de uheldige.

Det er meget viktig at man ved frivillige innsats unngår en holdning og en arbeidsmåte som virker krenkende.

Når det gjelder utbygging og drift av omsorgsformer for psykisk utviklingshemmede, slår utvalget fast at den frivillige innsats er under full offentlig styring. Ansvaret for omsorgstilbudene påhviler kommunene, fylkene og staten, regulert i et allsidig lovverk om sykehus, skoler, trygder etc. Den frivillige innsats ved drift av institusjoner under sykehusloven er underkastet offentlig tilsyn og kontroll. All utbygging kan bare skje som et ledd i en samlet plan for hele fylket og som er godkjent av Kongen.

Lossius-komitéen er kommet til at det er umulig å trekke opp rammen for fremtidig frivillig innsats utover det å beskrive visse områder hvor en venter frivillig engasjement i fremtiden. Tre punkter blir trukket fram:

1. Opplysnings- og informasjonsvirksomhet — bearbeide holdninger i befolkningen, skape opinion og debatt omkring omsorgsplanlegging og stimulere rekrutteringen av personell, f.eks. ved kursvirksomhet og seminarer.
2. Overvåke at samfunnet oppfyller sine forpliktelser overfor de psykisk utviklingshemmede — sørge for at samfunnet følger opp lovgivningen med konkrete tilbud og at de politiske organer prioriterer i samsvar med målsettingen.
3. Ved konkrete tiltak — særlig pionertiltak og fritids- og kulturarbeid.

Det er et medborgerlig ansvar og dermed også et ansvar for organisasjoner og grupper, at respekten for den psykiske utviklingshemmede kommer til uttrykk i konkrete omsorgstilbud. Motiveringen for ulike aksjoner og resultatet av all frivillig innsats skal prøves og verdsettes på dette grunnlag.

BILREK.

Bjørn Rist & Co.

Telefon 1 574 - Kirkenes

Telegr.adr.: «Bilrek»

Opel - G.M.C. - Bedford - Vauxhall Chevrolet
Oljer - Bensin - Bilgummi - Rekvisita Forsikring

«LOTUS»

Damefrisørsalong

N. Kleivegt. 16
Stavanger Tlf. 20 943

GULV- OG TAKBELEGG KOMPANIET

Inneh.: Brødr. Myklebust
Postboks 170 — 4051 Sola
Tlf. 50 807 - 50 832 — Stavanger

Fylkesbilene i Nord-Trøndelag

Hovedkontor i Steinkjer

L. HVIDING

Likkistefabrikk
Stavanger - Telefon 28 772 - 36 479
Begravelsesbyrå Telefon 28 772
Privat telefon 36 758

O. K. ELEKTRISKE

Aut. installatør i Stavanger og Hetland
Stavanger — Telefon 22 096

EVEN BLIKSETH

Alt i kolonial

Lillehammer — Telefon 51 364

Alt til hagen på et sted — Velkommen inn

LILLEHAMMER HAGESENTER

Telefon 51 7 08

AAS KAFETERIA - KIOSK

v/riksv. 10 (Drammen—Kongsberg)
38 km fra Drammen, 3,5 km fra Kongsberg
Småretter - Smørbrød - Kaffe - Camping
Anledning til fiske — Tlf. Kongsberg 1142

GUDVEIG BRENNUM HJEMMEBAKERI

Hjemmebakeri

N. Ål — Lillehammer — Tlf. 52 184

Besøk

BOLLA KONDITORI

Skagen 14 — Stavanger — Tlf. 20 895

JONAS WALDELAND

Byggefirma
Nytorget — Telefon 26 588
Stavanger

LEIF W. HANSEN

Gullsmedforretning
Prostebakken 2 — Stavanger
Tlf. 25 209

ARNT SVENDSEN

Kjemisk Renseri — Fargeri

Rosenkrantzgt. 14 A — Stavanger
Telefon 24 064

LARS GRØNVOLD

Byggmester & Entreprenørforretning

Lillehammer — Sentralbord 51 636

PÅ SKOLE FOR Å LÆRE HEST

Kanadiske tenåringer drømmer om gamp. I steden for å ta pianotimer eller gå på danseskole, sparer de til å kjøpe egen hest. Ja, så populært er det blitt med et firbent familiemedlem, at mange går til hestekjøp i steden for å anskaffe enda en bil i familien.

Det er David, direktør David som han presenterte seg, som ga oss denne bakgrunnen for en ny type yrkesutdannelse for psykisk utviklingshemmet ungdom ved Ontariosjøen i Canada.

David var lederen av Silver Springs Farm, og det luktet hest av ham. Den samme lukten satt i neseborene både ute og inne på det store gårdsbruket med stall og ridebaner og moderne boligbygg i murstein. Nærmere 250 mål var hestefarmen, et gårdsbruk som hadde vært drevet på tradisjonelt vis i 85 år, inntil et lokalt støttelag overtok stedet for halvannet år siden og startet skole i hestehold.

Underveis til Niagara

«Sølvfarmen» ligger like ved hovedåren til og fra en av verdens største turistattraksjoner, Niagarafallene. En jevn strøm av busser og privatbiler frakter folk fra hele kloden til luksushotell og fornøyelsesparker og souvenirsentra ved de flombelyste vannkaskadene mellom USA og Canada.

Også direktør David satser på fritidsindustrien, men ikke den motoriserte. Kanadierne vil bort fra asfalten og opp på hesteryggen når de skal slappe av. Men det betyr at det trengs en hel yrkesgruppe til å ta seg av hestene når eierne ikke har tid.

Hestemoten i Canada har spredt seg så raskt at det er mangel på stallkarer til rideskoler og ponniklubber. De 13 elevene ved Silver Springs Farm kunne fått fast jobb hva dag som helst, men opplæringstiden er minst 12, og helst 18 måneder. Arbeidet i stallen og på ridebanen er bare en del av utdannelsen. De unge skal også lære å greie seg alene når de kommer ut i arbeidslivet.

Stallkarer får gjerne en hybel på stedet, kanskje i annen etasje over stallen. De må stelle seg selv og — ikke minst — få pengene til å strekke til. En stallkar skal også kunne ta små reparasjoner, kjøre traktor, lese instrukser og skrive navnet sitt. Enkel maskinlære, regning, skrivning, husstell og strømpestopping hører med til pensum på Silver Springs Farm.

Rapport besøker «Sølvfarmen» i Canada

40 hester står på stallen. Nydelige, svarte og brune dyr med glinsende pels. Bare åtte er farmens egne, de andre er i pensjon, og de fleste eiere er tenåringer i den kanadiske hovedstaden Ottawa. En god ridehest koster omlag 2000 kroner, og pensjonsprisen for en hest på Silver Springs er 270 kroner måneden.

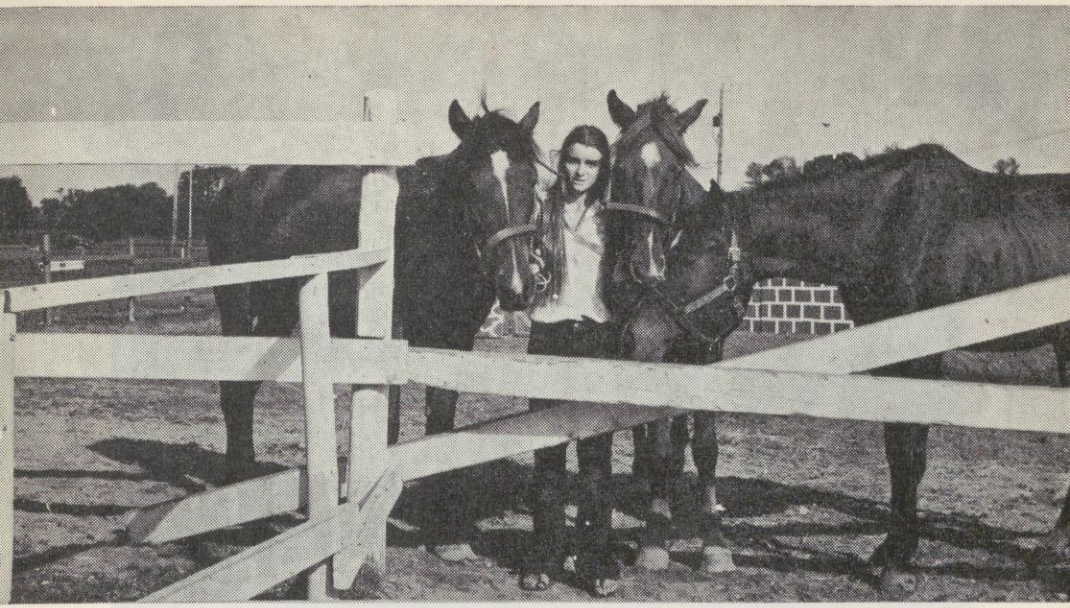
Dermed er det ikke sagt at hestehold er en hobby for overklassen. Tenåringer fra gjennomsnittsfamilier tar feriejobber for å greie utgiftene og bruker alle lommepengene på hesten sin, forteller David.

Internatet på Silver Springs Farm er et vernet pensjonat for 36 psykisk utviklingshemmede, gutter og jenter. Noen har jobber i Ottawa og reiser inn til byen hver morgen. Noen arbeider på farmen, med grønnsakdyrking, vanlig jordbruk, og i stallen. Hittil har det bare vært gutter på hestekurset, men direktør David håper den første jenta snart melder seg.

I den korte tiden siden starten har skolen på Silver Springs fått

To utsendinger fra norsk åndssvakeomsorg, Kari Backer, Oslo, og Ragna von Riegen, Kristiansand S (i midten) diskuterer undervisning i hestehold med stallmesteren David ved «Silver Springs Farm».

Hestehold er blitt den store mote i nordamerikansk fritidsindustri, og omsorgen for de psykisk utviklingshemmede satser på å utdanne ungdommer til de mange arbeidsplasser i ponniklubber og på hestefarmer. Her er en av jentene med sine firbente venner på opplæringsgården «Silver Springs Farm» utenfor Ottawa i Canada.

god søkning, og ventelisten var på 25. Elevene var i alderen fra 19 til 43 år. De hadde en IQ på under 80, noen nede i 45. Noen kommer fra institusjoner for psykisk utviklingshemmede, andre hadde bodd i sine hjem hele livet. Etter amerikansk mønster betalte foreldrene for utdannelsen hvis de hadde økonomisk evne til det, men skolen hadde statsstøtte for opptil 75 prosent av driftsutgiftene.

Stolte dyrevenner med godt handlag

Mange foreldre hadde fra starten liten tro på at deres gutt ville greie å lære et yrke han kunne leve av. Silver Springs kan ennå ikke vise til resultater — utenom det faktum at elevene så ubestridt trives på farmen og går inn for utdannelsen med liv og lyst. Stolt viser de oss hestene sine og demonstrerte hvordan de skulle strigles og fôres. De hadde godt lag med dyrene og var glade i dem.

Fullt så netthendte var de kanskje ikke i de huslige sysler. Husfar på pensjonatet som tok oss med på en rundgang, måtte medgi at vedlikeholdsutgiftene var høyere enn budsjettert.

Hestefarmen ble regnet som et pionerprosjekt i kanadisk åndssvakeomsorg. Her var god plass for utvidelser, og til planene hørte både kattefarm og hunde-kennel. Ikke alle ville greie seg ute på det åpne arbeidsmarked, så det gjaldt å skaffe arbeidsplasser på farmen for endel av de unge dyrevenner.

R. E.

Et nordnorsk eventyr

— Med blankt skrivebord satt jeg om morgenen den første dag i min nye stilling som statens overlege i psykiatri — det var den 1. oktober 1948, forteller overlege Christofer Lohne Knudsen. — Da banket det på døren og inn trådte Margarethe Wiig. Jeg glemmer aldri hennes intense engasjement og varme da hun la fram de åndssvakes sak i Nord-Norge.

— Hva kunne staten gjøre? spurte hun.

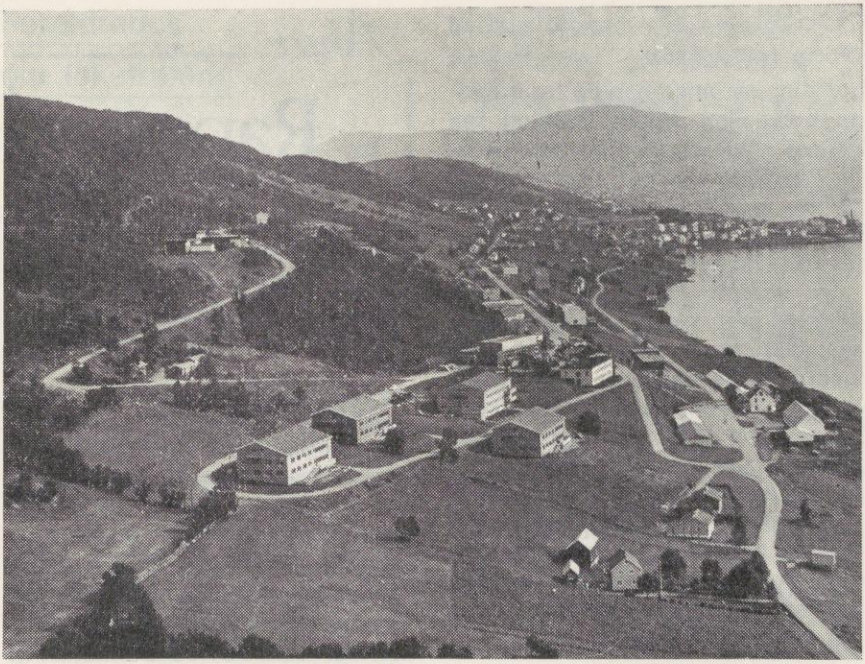
Jeg måtte svare at det ikke var noe på statsbudsjettet til opprettelse og drift av et nytt åndssvakehjem. Den eneste støtte hun kunne få var moralsk støtte, og håp om en åndssvakelov som i noen grad kunne rette på forholdene.

Slik startet historien om Trastad — Nord-Norges Åndssvakehjem. Overlege Lohne Knudsen forteller episoden ved det blanke skrivebord i den lille boken som Nord- og Sør-Hålogaland bispedømmeråd har gitt ut om Trastad, den nord-norske befolkningens hjertesak i mer enn 20 år. Utgiverne har ønsket at boken måtte være en takk og en hyllest til Hovedkomitéen for reising av Nord- Norges åndssvakehjem. Komitéen nedla sin virksomhet ved årsskiftet 1971/72 etter å ha fullført sin oppgave. Takken sendes også videre til alle som gjorde sitt til for at «hildringen ble virkelighet», for fremdeles å sitere Lohne Knudsen.

Redaktør Gunnar Rødahl har skrevet boken, og den følger — heldigvis — ikke vanlig oppskrift for historier om gode gjerninger. Bl.a. følger vi Tone gjennom en hel dag i arbeid og fritid, og vi leser historien om Per, som ikke er en bestemt

Margarethe Wiig på besøk i det hjemmet hun mer enn noen annen har vært med på å kjempe fram.

Flyfoto av Trastad Gård i dag, sett nordfra. Lengst til høyre ved fjorden ligger gårdsbruket med det opprinnelige våningshuset fra 1951 da eiendommen ble kjøpt til åndssvakehjem. I dag har Trastad 375 godkjente elevplasser.

pasient, men den pasienten som Trastad er bygd for.

Trastad begynte som så mye annet med det ene menneske som ble tent for en sak. Og for Margarethe Wiig, senere bispinne i Tromsø, den gang prestekone i Sortland, kom den utløsende hendelsen da hun i 1937 ble anmodet av fattigforstanderen å følge en åndssvak pike til Klæbu pleiehjem i Sør-Trøndelag. Reisen ga hjerteskjærende opplevelser, f.eks. da prestekona måtte bruke all sin myndighet for å hindre at pasienten «av hensyn til de andre passasjerene» ble plassert i fangelugaren ombord.

Besøket hos statens overlege i psykiatri elleve år senere og løftet om moralsk støtte fra staten, men heller ikke mer, tok ikke motet fra Margarethe Wiig. I april 1949 sto «Pleiehjem for ikke utviklingsdyktige åndssvake barn» på sakslisten for bispedømmerådets møte i Tromsø. Sekretæren for Norges Diakonforbund, diakon Gotfred Rekkebo, orienterte om diakonenes pleiehjem på Nærland på Jæren. Det ble enstemmig vedtatt å sette ned en arbeidsnemnd — den som senere ble den legendariske Hovedkomitéen.

Den lille boken om Trastad er

LOSSIUS-UTVALGET ....

(Forts. fra side 45)

utvikling av omsorgen og for å hjelpe hverandre. Norsk Forbund for Psykisk Utviklingshemmede ble stiftet i 1967 og ble året etter medlem av det internasjonale forbund, the International League of Societies for the Mentally Handicapped.

En sentral foreldresammenslutning må påta seg å utdanne særlig skikkede foreldre til foreldrerådgivere. Disse rådgivere er medlemmer av det førstehjelpsteam som bygges opp rundt hver nyoppdaget tilfelle og holder kontakten så lenge det er ønskelig eller nødvendig.

Foreldresammenslutningene må få sine utgifter til rådgivningstjeneste og informasjonsvirksomhet dekket ved statsbevilgninger, heter det i innstillingen.

> Krav fra det første landsmøte for psykisk utviklingshemmede i Sverige: «Vi vil ikke sendes på sommerleir for barn».

levende lesestoff for alle som vil vite mer om det berømte nordnorske skippertak på Borkenes i Kvæfjord. Vi kjenner ingen andre institusjoner hvor både folk og fe har vært med på byggingen. Et år var målet å få en neve ull fra hver sau i landsdelen.

Det kom inn 11 tonn saueull.

Trastad.
Historien om Nord-Norges Åndssvakehjem.
Ved Gunnar Rødahl.

Nytt fra Rapport

Samordningsrådets arbeidsutvalg har gjenoppnevnt rådets nestformann Knut Werner som medlem av redaksjonskomitéen for Rapport.

Nytt råd for funksjonshemmede

Rådet for omsorgen for funksjonshemmede er omorganisert etter vedtak i statsråd først i mars. Samtidig er sentralrådet for yrkesvalghemmede nedlagt, og det nye rådet skal ivareta de oppgaver som hittil har vært utført av sentralrådet. Attførings- og sysselsettingssektoren er derfor sterkere representert enn i det tidligere rådet for funksjonshemmede.

Direktør Gudmund Harlem, Oslo, ble oppnevnt som ny formann etter lektor Tor-Albert Henni, Oslo. Rådet har fått 13 medlemmer, mot tidligere 17. Fylkespsykiater/områdeoverlege Ole Petter Lossius, Sarpsborg, er blant medlemmene.

Landsforeningen for psykotiske barn har på ekstraordinært landsmøte vedtatt å melde seg inn i Norsk forbund for psykisk utviklingshemmede. Landsforeningen gir ut medlemsbladet «Glasskulen». Formannen er Helge Børseth, Rykkinn.

Foreldrebok om leketrening

Evy Blid:
LEGETRÆNING FOR BØRN MED HANDICAP
128 sider.
Til dansk ved Irma Krist-Jensen. Borgens forlag, København.
Originaltitel. Leka, öva, lära.

Boken henvender seg i første rekke til foreldre med utviklingshemmede barn. Disse foreldre vet at alle barn, uansett i hvilken grad de er utviklingshemmet, skal ha adgang til stimulering og trening, alt etter den enkeltes evner og behov.

Dette må jo skje gjennom lek, og her er det at en ofte står hjelpeløs og tvilende overfor hvordan en skal gripe saken an, slik at det handicappede barn kan ha glede av og muligheter for utvikling nettopp gjennom lek og beskjeftigelse.

Boken er et svar på dette hverdagens spørsmål om riktig beskjeftigelse av et barn med handicap. Den er full av idéer til ting som foreldrene selv kan lage, og de mange illustrasjoner gir god veiledning i øvelser og materialbruk.

Anvisningene på veltilpasset trening i grovmotorikk, finmotorikk og sansetrening er lette å følge, og en anser det verbale innslag innen denne trening for svært betydningsfullt.

Boken gir innsikt i mange ting, og er en nyttig informasjon, også for andre som steller med handicappede barn. Den er lettlest og instruktiv, og meget pent utstyrt.

Alfhild Hansson.

9-årig skole og egen reiselærer på Bakkebø

Skolen på Bakkebø ved Egersund har nå fått godkjent 8-trinns skole, og fra skoleåret 1973/74 blir det også et 9. trinn, forteller skolestyrer Salve Stuhaug i siste nummer av Bakkebø-Nytt. Skolen har 18 lærere i full stilling foruten skolestyreren og to deltidsstillinger. Med dette kan nesten alle elever på Bakkebø i aldersgruppen 7—20 år få skolegang.

Trening i vanlige dagligdagse aktiviteter har stor plass i Bakkebøskolen, der den enkelte elev får et tilpasset undervisningsopplegg. Som et ledd i treningen tar alle skoleklassene 3-4 byturer hver måned. De lærer hvilke vareslag de kan kjøpe i de forskjellige forretninger, får trening i å ta seg fram i trafikken, bruker offentlige befordringsmidler, går på kafe, posthuset osv.

Nytt av året er at en av lærerstillingene er godkjent som kombinert lærer/reiselærerstilling. Anders Sørli som har denne stillingen, forteller at han skal være faglig rådgiver overfor de lokale skoleledere når det gjelder barn som kan gis opplæring i hjemkommunen. Han skal kontakte foreldre med psykisk utviklingshemmede barn for å prøve å hjelpe dem og de lokale myndigheter til å få i gang terapi eller undervisningstilbud lokalt.

Nytt siden sist

På **Østerbo,** sentralhjemmet for Østfold, vil et funksjonsbygg med 24 boligenheter stå ferdig til innflytting omkring 1. september. Bygget rommer 16 hybler og 8 hybelleiligheter. En pleieavdeling på 60 plasser står på prosjektstadiet, likeså er en vernet bolig (servicebolig) byggeklar når den formelle godkjenning fra myndighetene foreligger. Serviceboligen vil gi plass til 8 klienter som skal ha sitt arbeid i Halden. To tilsynshjem med tilsammen 15 nye plasser er ferdig til bruk. En idrettsplass er tegnet og planlagt ved Østerbo, men her mangler det fremdeles penger.

Bakkebø i Rogaland har feiret 25 års dag. Sju av funksjonærene som har vært ved institusjonen i alle disse årene, ble tildelt en hedersbevisning: Oldfrueassistent Turid Hetland, avdelingsleder Ingeborg Øglend, gårdsbestyrer Rolf Kjos-Hanssen, syerske Margit Svindland, vaktmester Jens Tønnesen, vaskerisjef Martha Klungland og ledende arbeidsterapeut Bernt Lindland.

Styreformannen for **Trastad** gård — sentralhjemmet i Nord-Norge — i 18 år, fhv. banksjef Halfdan D. Johansen, Tromsø, er hedret med Kongens gull for sitt arbeid med utbyggingen av Trastad og Vensmoen og for samfunnsnyttig innsats forøvrig.

På **Grimebakken** i Søndre Land ble to store nybygg innviet i slutten av februar, industribygget på 525 kvm, og skole- og aktivitetsbygget på 3 500 kvm. Samlet byggesum vel 6,7 milliooner kroner. Industribygget erstatter bl.a. provisoriske verkstedslokaler som ble leiet på gården Norde Sand. Skole- og aktivitetsbygget har bl.a. svømmebasseng på 12,5 x 8,5 meter, gymnastikksal bygget etter STUI's krav, kafeteria, tradisjonelle klasserom, kjøkken med stuekrok til heimstellfaget og rom for en rekke undervisnings- og fritidsaktiviteter. De to nybyggene som ble innviet av biskop Alex Johnson, er foreløpig sluttsten for utbyggingen av Oslo Røde Kors Barnehjelps vakre institusjon ved Randsfjorden.

Et nytt daghjem under **Klæbu pleiehjem** er innredet i en handicap-leilighet på Kolstadflata ved Trondheim. Bare små forandringer måtte til for å gjøre leiligheten brukbar for åtte psykisk utviklingshemmede barn fra forskjellige kanter av Trondheim. Barna er sterkt bevegelseshemmet, og daghjemmet vil bety en god avlastning for foreldrene.

Trondheim Røde Kors Barnehjelp har tatt i bruk sin nye institusjon **Vidarheim,** daghjem og skole for 40 psykisk utviklingshemmede barn. Vidarheim ligger i naturskjønne omgivelser på en 6,5 mål stor tomt, og har kostet ferdig innredet 2,8 millioner kroner. Det gamle daghjemmet i en villa i Trondheim skal bli vernet verksted.

Kjøp alt på et sted — De får det i
SAGA MATSENTER
Magnor — Telefon 37 5 31
Alt i dagligvarer

ØSTLANDSKE VINDU — DØRFABRIKK
Brandval — Telefon Kongsvinger 25 6 21

TRONDHEIM MØRTELVERK A/S
Sentralbord 29 673 — Trondheim

A/S BYGGTEKNIKK
Kjøbmannsgt. 8 — Sentralbord 20 080
Trondheim

HOLLA SPAREBANK
*
Ulefoss

ARNE HOLM
Elektrisk Installasjonsforretning
Fjordgt. 47/49 - Trondheim - Tlf. 28 950

BESØK
WIGS FYSIKALSKE INSTITUTT
Strandgt. 17 - Telefon 72 9 56 - Gjøvik

FYSIOTERM
Fysikalsk Institutt
Kristiansund N. Telefon 74 450

MELØEN MEK. VERKSTED
Kristiansund N. — Tlf. 71 838
Monteringer og Motorreparasjoner

HARALD HATLING EFTF. A/S
Fjordgt. 38
Trondheim — Telefon 27 045

H. DRAGSNES A/S
Skipshandel
Fjordgt. 30 - Telefon 29 263
Trondheim

A/S CURINGSENTRALEN
Strandgt. 3/5 — Gjøvik
Sentralbord 74 0 09
Produsent av STJERNEDEKK

A/S LYSKOPI
Nordregt. 23
Trondheim — Telefon 22 640

HJELDES MEK. VERKSTED A/S
Skips- og Industrireparasjoner
Trondheim - Telefon 21 924

SIMON PETERSEN A/S
Alt i skotøy
O. Tryggv.gt. 42 - Tlf. 22 439
Trondheim

BRØDR. DALBAK A/S
Kobber- og Blikkenslager
Kilen - Tønsberg - Telefon 12 336

JOHAN GJENDEM
Tidl. Brødr. Gjendem
Ovner - Kaminer
Elektriske husholdningsapp.
Molde Telefon 52 857 - 53 409

En god handel gjør De i
ETO SPARKJØP A/S
2200 Kongsvinger - Tlf. 14 8 84

E. KRISTOFFERSEN
JÅNN KRISTOFFERSEN
GULLSMEDER
Kongsvinger
Godt utvalg i presangartikler

JOH. BAKKELI
MALERMESTER
(Inneh. malermester Sverre Bakkeli)
Bygnings-, skips- og skilt-maling
Tapetsering — Gulvbelegg
Etabl. 1914 — Telefon 62 166
— HARSTAD —
Distriktets største forretning i bransjen
Egen farvehandel

KROSNES LANDHANDEL
Inneh.: Svein Halvorsen
Alt i Kolonial
Friske varer fra kjøledisk
Krossnes, Gressvik — Tlf. 27 189

REIDAR F. CHRISTENSEN
BAKERI & KONDITORI
Gressvik Telefon 27 202
Utsalg: Brogt. 17 Telefon 12 657

HANS A. ULVEBNE
Blikk- kopperslagermester
Kirkegt. 200 - Telefon 23 525
Haugesund

JOHS. LEIKNES
Herre- og Gutteklær
Haugesund Telefon 23 200

GLASSMESTER SVERRE SALTVEDT
Alt i glass
Haugesund — Tlf. 24 286
SALTVEDT GLASS
Kopervik

S. ABRAHAMSEN
Optisk Forretning — Urmaker
Høreapparater
Mandal — Telefon 61 017

Ønsk deg et bilde fra
FOTOMAGASINET
Mandal — Telefon 61 852

FRITHJOF SALVESEN
Mandal — Telefon 61 596
Bok-, Aksidens- og Offset-trykkeri

Kristiansund N. - Kongsberg - Hønefoss - Verdal - Arendal
Horten - Skien - Kopervik - Nesbyen - Vennesla - Oslo

ODDSTØL RADIO
Spesialforretning i Radio og TV
KRISTIANSUND N.
VELG KVALITET — VELG PHILIPS

KONGSBERG
I nye moderne lokaler i byens sentrum finner De banken vår
Vi ser fram til Deres Besøk
Hilsen
SANDSVÆR SPAREBANK

SVERRE BRODAHL
SPORT - CAMPING - FISKEUTSTYR
SKI - VÅPEN
Stabellsgt. 13 - Hønefoss - Tlf. 22 888

KJÆRAN BILSERVICE
Verdal — Telefon 88 623
Esso oljer og bensin

AGDER METALLVAREFABRIKK
Stenklev, Arendal — Tlf. 21 227

VENNESLA FYSIKALSKE INSTITUTT
Inneh.: Fysioterapeut Svein Haugland
Vennesla — Telefon 55 201

FALKENSTEN KOLONIAL
Alt i dagligvarer
Falkensten - Telefon 42 0 17 — og
VAGN SØRENSENS DAGLIGVARE
Aschehougsgt. 3 - Tlf. 41 5 76 - Horten

ELEKTRO
Alt i Radio — Elektrisk — TV
Kristiansund N. — Telefon 73 838

ANKER HOLMBERG
Aut. Rørleggerfirma
N. Hjellegt. 25 - SKIEN - Tlf. 24 825

CHR. SØRENSEN
Slakterforretning
Kopervik — Telefon 159

A. H. EIDAL
Moderne møbler — Radio — TV
Nesbyen

VÆRKS KROA
Fina Servicestasjon og Kafeteria
Inneh.: Kåre Skaia
Froland Verk pr. Arendal — Tlf. 38 246

VALKYRIEN SKOMAGASIN A/S
Valkyriegaten 3 - Tlf. 46 34 64
OSLO

PAUL SOLVIK
Fotograf — Alt i foto
Namsos — Tlf. 72 557

BUGGES KAROSSERIVERKSTED
Namsos — Telefon 72 150
Forhandler **Mazda biler**

KJELLS BYGG A/S
Spesialforretning i
Tepper og Gulvbelegg
Egen leggingsavdeling
Larvik —Telefon 83 653

BØRSTAD GJESTGIVERI
— Like ved stasjonen
Namsos — Tlf. 72 131 - 72 994

Trøndelag Tresonitfabrikk A/S
Namsos — Tlf. 73 010

BORRE KAROSSERI og SVEIS
Borre sentrum - Telefon 81 5 02
Karosseriarbeide
Smijernsarbeide - Platearbeide

REALF GRØDEM
Transportforretning - Entreprenørforretning - Maskinstasjon - Grustak
Bryne — Tlf. 82 114 - 88 711 - 81 753

Besøk
HALDEN MØBELFORRETNING
ALT I MØBLER
Repslagergt. 19 (tidl. Dokka Skofabrikk)
Halden — Telefon 82 534

BØRGE UNDHEIM
Hønseri
BRYNE — Telefon 84 355
Bankforbindelse Time Sparebank
Postgiro 6 66 61

OSCAR VISTE & CO.
Blikkenslagerforretning
Voss — Tlf. 11 054

ROLF FURUSETH
Entreprenørforretning
Dal — Eidsvoll — Tlf. 76 15 05
Nybygg og reparasjoner

KNUT OFSTAD
Gullsmed
Namsos — Telefon 72 662

KIRKEGATENS KJØTTHANDEL
Alt i Kjøtt — Flesk — Pølser
Kirkegt. 55 — Ålesund — Tlf. 24 268

ALT I BYGNINGSARTIKLER
DAL BYGG A/S
Dal — Telefon 76 16 15

BYGGMESTER
BIRGER PEDERSEN A/S
Entreprenørforretning
Namsos — Sentralbord 72 355

Greåker - Kongsvinger - Hamar - Sarpsborg - Røyse
Kr.sand S. - Egersund - Halden - Levanger - Kr.sund N. - Råde - Nesttun

Greåker Glass- og Rammeforretning
Inneh.: Erling Jensen
Utfører alt i glassarbeide
Greåker — Tlf. 61 523

TVETERS BARNEKLÆR
Storgt. 7 - Kongsvinger - Tlf. 14 3 22
Vi selger kvalitetsvarer fra 0 til 12 år
Distriktets største utvalg

KONGSVINGER BLIKKENSLAGERVERKSTED
Inneh.: A. Øiongen
Kongsvinger — Telefon 14 438

FERDIGMAT A/S
Arendal
Produserer
Fiskemat - kjøttpudding - leverpostei
Leverer mat til sommerleire

HEDMAN & LANGERUD A/S
BAKERI — KONDITORI
Telefon 4107 - 4224
En gros 4335
Kongsvinger

KARL JOHANSGATENS BENSINSTASJON
Bensin - Oljer - Service
Sarpsborg — Telefon 53 506

Når De reiser gjennom Sarpsborg er
MATSTOVA OG PER GYNTHAGEN
på Torget spisestedet

HUNDSTAD LANDHANDLERI
Assortert Landhandleri
Anders Western - Tlf. 37 180 Røyse
Kull - Koks - Kunstgjødsel - Kraftfor
og malervarer - Forøvrig alt i kolonial
Fryserbokser tilleie

E. JONASSEN & CO.
Kristiansand S.
Delikatesseforretning —
Daglig nylaget fiskemat
Telefon 22 433

EGERSUND FRYSERI A/S
Egersund — Sentralbord 91 511

Velkommen til
RISUM SERVICESENTER
Inneh.: Arne Høibø
Vask - Olje - Smøring - Rekvisita
Halden — Telefon 84 496

JOTRON ELEKTRONIKK A/S
Levanger — Telefon 85 244
VHF Nødutstyr

Jernkonstruksjoner - Oljefyringstanker
Dører og Porter - Trykktanker
Cyklonanlegg
EINAR ØGREY
Mek. Verksted
Vågsbygd - 4600 Kr.sand S. 1 Tlf. 12325

JONAS ERIKSEN A/S
Skipshandel - Jernvarer - Malervarer
Kristiansund N. — Sentralbord 74 411

E. SOLBERG & CO. A/S
Råde - Telefon Moss 74 191
Alt i Jern- og Bygningsartikler

PHILIP HAUGE
AKSJESELSKAP
Elektroteknisk fabrikk
Nesttun pr. Bergen - Telefon (05) 273354

Borkenes - Våler - Vestnes - Buholen - Rygge - Mandal - Fredrikstad
Lillestrøm - Sunndalsøra - Stokke - Austmarka - Solbergelva - Lillehammer

M. HAUGLAND
Trelast- & Entrepenørforretning
BORKENES

VÅLER TREVAREFABRIKK
VÅLER I SOLØR
Telefoner: Elverum 3335 - 3336
VIPPEPORTER FOR GARASJER

SOLBERG SERVICE-SENTER
Inneh.: A. Warderud
Olje - Bensin - Smøring - Vask - Rekvisita
Solbergelva — Telefon Drammen 82 72 26

T. SIVERTSEN
6390 Vestnes — Telefon (072) 80 116
Bakeri & Kolonial

NAMSOS FYSIKALSKE INSTITUTT
Namsos — Tlf. 72 544

TO-TAKTSERVICE A/S
Salg og Service av
Evinrude utenbordsmotorer
Askeladden Plastbåter
Pankovn. 6 — Ørebekk — Tlf. 27 633

SOLUMS EFTF.
Lillestrøm - Tlf. 71 38 88 — eller
GARDINER & UTSTYR A/S
Strømmen - Tlf. 71 23 17
Stort utvalg i Gardiner og Sengeutstyr

TOMREN A/S
Storgt. 28 — Fredrikstad
Topp norsk konfeksjon i
Dame- og Herreklær

LILLEHAMMER
GULV- & VEGG SERVICE
Ragnvald Moe & Sønn
Telefoner 53 611 - 52 132
Storgaten 115 — Lillehammer

G. NILSENS BAKERI
Anbefales
Buhølen — Telefon 65 379

Larsen Freseverktøy
K. LARSEN A/S — Verktøyfabrikk
Stokke — Telefon 86

HOLMENS AUTO
Rygge — Telefon 60 360 - Privat 60 091
Utfører reparasjoner av alle slag
Bergningsvogn til alle formål

JOHS. SANDVIK A/S
«Skarpsko» traktorkjettinger
Sandvik Vinsjer — Mek. Verksted
Stokke — Tlf. 320

Langgatens Fysikalske Institutt
Langgt. 42
Sandnes — Tlf. 62 199

FORUS PUKKVERK
Sand og pukk
Lura — Sandnes
Tlf. 75 665 - 72 200

A/S TRE OG FLIS
Alt i Gulvbelegg — Parkett
Blomsterdalen — Telefon 76 674

T R I C O
Elsa Schrøder Toft
TRIKOTASJEFORRETNING
Telefon 183 - Privat 121
B R Ø N N Ø Y S U N D

GJØVIK STENINDUSTRI
Monumenter - Skifer - Bygningsplater
Pent arbeide
Gjøvik — Telefon 71 374

TORILL's SALONG
DAMEFRISØR
Storgt. 5 - 2200 Kongsvinger - Tlf. 14 8 57

GLÅMDALEN
FYSIKALSKE INSTITUTT
Engensgt. 1 - 2200 Kongsvinger - Tlf. 15 1 12

Blåsesand - Vi leverer alle sorter spesialsiktet sand til blåsing, finpussing og filtrering - Leveres i sekker á 50 kg.
BRØDR. HANSEN SANDTAK
Tollnes pr. Porsgrunn - Tlf. 51 246

JORUNN JOHANSEN
L e f s e b a k e r i
Verdal — Telefon 88 466

For god — nybrent kaffe
Legg veien om
KAFFESPESIALEN
Storgaten 11 - Sandefjord - Tlf. 62 555
Husk kaffe-automaten
Den står til tjeneste døgnet rundt

SAND SPAREBANK
Sand i Ryfylke - Telefon 51 107

GJØVIK OG OPPLAND
FISKEFORRETNING
Alt i Fisk — Gå til fagmannen
Gjøvik — Telefon 71 284

AUSTVOLL MØBELFABRIKK
Sandnes — Tlf. 62 349
Overfalsede skapdører

NORSK RAMMEFABRIKK A/S
G u l l i s t e f a b r i k k
Skotterud - Telefon Kongsvinger 35 568

DAL TREVAREFABRIKK
Eidsvoll — Telefon 76 10 12
ALT I TRELAST

RADIO-TV A/S
Vi har utvalget i Radio og TV
Horten — Telefon 43 511

Spillum — Fredrikstad — Stavanger — Verdal — Larvik
Skjeberg — Hamar — Sandnes

MOBILSTASJONEN
Alfred Skogmo
Spillum i Namdalen - Tlf. 72 061
Bensin — Oljer — Service
Cabbi og Cavalier Campingvogner

ØSTBERGS TRYKKERI
Boktrykk — Offset
Telefon 11 563 — Fredrikstad

JOHAN SANENGEN A/S
Glassmesterverksted — Glass-sliperi
Thorbjørnsensgt. 17
Tlf. 12 501 — Fredrikstad

RØNNEBERG FOTHELSESENTER
Nykirkebakken 9 — Stavanger
Telefon 27 726

Nå kan De få
KJØLEAGGREGAT I MATBUA
Leveres av Lynis Kjølesutstyr
L. SØRENSEN MEK. VERKSTED
Industrivn. 3 - Stavanger - Tlf. 24 017

E. FINSTAD
Aut. Installatør
Verdal — Tlf. 88 888
Spesialfirma i belysning
Komfyrer - Kjøleskap - Fryseskap m. m.

TORBJØRN GRANDE
Byggmester
Verdal — Telefon 88 612
Privat Steinkjer 43 158

STAVANGER RØKERI
Stavanger — Telefon 23 584

ROLF MYHRE
BUNTMAKER
Spesialforretning i pelsvarer
Fredrikstad — Telefon 15 627

FAG-FOTO
Leif Sørlie
Larvik — Telefon 81 317

A-S OMAR NYQUIST's EFTF.
SKRAPJERN OG METALLER EN GROS
FREDRIKSTAD
Telefon 13 627 - 15 612

TJØSTHEIM & CO.
ENTREPRENØRFORRETNING
Spes.: Undervannsarbeide
Ø. Holmegt. 30 - Stavanger - Tlf. 29 237

SKJEBERG AUTOSERVICE
Vask - Smøring - Service
Skjeberg — Telefon 68 391

LØVSTRØM & NERLAND A/S
Herreekvipering
Folkets Hus - Telefon 25 704
Hamar

KÅRE LODE
Lastebiltransport — Kranutleie
Sandnes — Tlf. 61 768

Moss — Gjøvik — Holmestrand — Halden — Tønsberg — Biristrand
Ålesund — Trondheim — Heimdal

JOHS. BØRRESEN
Møbel-, Teppe- og Utstyrsforretning
Gjøvik — Tlf. 71 317

FINN MALTERUD
Gjøvik — Telefon 72 125
Volvo-forhandler

KJELL BAKKEN
Byggmester og Entreprenørforretning
Autorisert i gruppe A, B, C1, D1
Moss
Fr. Solies vei 22 - Telefon 57 329

NILS VIKEN
Nygard st. pr. Gjøvik
Assortert forretning

FREDHEIM TREVARE
Produsent av «Husmorvinduet»
Odnesveien — Nygard
Telefon Gjøvik 73 140

O. HOVDE A/S
Hardtresenteret
Telefon (075) 46 750
Trondheim — 7080 Heimdal

ARTHUR M. SPERRE
Agentur — Kommisjon
Kirkegt. 25 - Telefon 21 032 - Ålesund

BIRI-MØBLER A/S
Sentralbord 99 486 — Biristrand

HERRESENTERET
Byens største utvalg i Herrekonfeksjon
Nordregt. 30 — Telefon 25 163
Trondheim

A/S TRONDHJEMS PAPIR- & PAPFABRIK
Trondheim — Telefon 20 706

AUTOPARK A/S
FALKENBORG
Trondheim — Telefon 19 565

OSCAR GRENAGER
Linoleum — Tapeter
Farvehandel — Vindusglass
Halden — Tlf. 82 235

BRØDR. BALSTAD & CO.
Møbelforretning
Strandvn. 25 A — Telefon 24 198
Trondheim

TØNSBERG FERDIGBETONG A/S
Inneh.: A. Rui
Ferdigbetong i alle kvaliteter
Tønsberg Telefon 13 927
Sandefjord Telefon 67 202

BRØDRENE FJELD ELEKTRISK
Autorisert installatør
Værlegt. 18 — Tlf. 3194
MOSS

GRILLEN
Kafeteria — Friluftservering
Selskapslokaler
Telefon HOLMESTRAND 51 460
Rådhusgt. 11

Haugesund — Verdal — Drammen — Sandnes — Steinkjer
Namsos — Porsgrunn — Kristiansand S. — Hønefoss

GARDINER — TEPPER
SVELLAND
Byens utstyrsmagasin
Haraldsgt. 140 - Haugesund - Tlf. 21 222

RINDSEM MØLLE A/S
Verdal — Telefon 88 321

MABRO A/S
Bilgummiverksted
Hans Kiærsgt. 12 — 3000 Drammen
Telefon 83 34 66

Besøk
ÅSPAVILJONGEN RESTAURANT
God mat — God utsikt
3000 Drammen — Telefon 83 37 47

BRØDR. MYRHAUGEN
Murmestere
Trones — Telefon 63 018
SANDNES

INGENIØRFIRMA NOR-KLIMA
SVERRE SVENDSEN & CO.
Varme — Ventilasjon — Klimaanlegg
Tollbodgt. 8 - Tlf. 83 59 43 - 3000 Drammen

FOTOMAGASINET
Film, fremkalling, kopiering, albums, rammer
Dagny Holthe
N. Storgt. 1 — DRAMMEN
Telefon 83 38 32

DRAMMENS SVEISEVERKSTED
Bjørnstjerne Bjørnsonsgt. 104 - Drammen
Telefon 83 74 83
ALT I SVEISEARBEID
Utleie av mobilkran

ANDERS LØCHEN FOGTH
Spesialforretning i briller og kikkerter
Søndre torv, Hønefoss
Telefon 21 437 — Hønefoss

URDS BARNEUTSTYR
Alt i Barneklær
Steinkjer - Telefon 61 604
Filial: Verdal, tlf. 88 485

A/L NAMDAL KORNSILO
Namsos — Telefon 73 196

PORSGRUNN HANDELSLAG
Ass. forretning
3900 Porsgrunn — Telefon 52 2 79

Ronsenprodukter i rikholdig utvalg får De hos
THV. ENDERUD & CO.
«Ronsensentret» Storgt. 1, Telefon 21 388
Hønefoss
Ellers alt i røkesaker, konfekt og lesestoff.
Distriktets eneste aut. Ronson-Service

Christiansands Babymagasin
ALT FOR BABY OG BARN
Markensgt. 26
Kristiansand S. — Telefon 22 646

Føreland Karosserifabrikk A/S
Spes.: Lettvekts Stålkarosseri
Øverbø pr. Kristiansand S. - Tlf. 38 005

Steens Klisje-Offset A/S
Kirkegt. 18 - Kristiansand S. - Tlf.24 079
Firefarget Offset og Plater

Sellebakk - Skotterud - Arendal - Tistedal - Rødland - Moss
Lillehammer - Tønsberg - Stokke - Vigrestad - Helgådalen - Namsos

MELLEMSTRANDS TREVAREINDUSTRI
MØBELPRODUKSJON
Vigrestad — Jæren
Telefon Vigrestad 87 130

BRING MØBELSENTER A/S
Storgt. 32
Lillehammer Telefon 53 380

BRØDRENE KVIA
OFFENTLIG SLAKTERI
Nærbø
Telefon kontor og slaktehus 85 436
Telefon pølseri og butikk 85 127

MØBLER & LYS A/S
Alt i Møbler og Lamper
Sellebakk — Tlf. 14 341

A/S STOKKE PUKKVERK
Stokke — Tlf. 327
Pukk - Singel - Veigrus

SKAL DE KJØPE
SOVEROMSMØBLAR?
Sjå då først våre modeller.
Desse er Stilfulle - Prydfulle og Praktiske
Skogen Møbelfabrikk A/S
Rødland — tlf. Velandsnes 60 b

TO SMÅ STUER
Basartaket — Moss — Tlf. 54 964
Stedet for ny design

Ragnar Olsen Karosseriverksted
Utfører all slags Karosseri og Opprettingsarbeid
Kalbergvn. 6 Tlf. 55 1 83 - 1500 Moss

EVENSEN & EVENSEN
Aut Entreprenørforretning
ALT I MUR - TRE - BETONG
Tlf. 52 147 — Lillehammer

E. MENGSHOEL A/S
Lillehammer — Telefon 53 520
Byggevarer — Trelast

TRÆLEBORG BAKERI A/S
Tønsberg — Telefon 12 423

H. LØVOLD
Fiskeforretning - Fast bilrute
Namsos — Telefon 72 773

HELGE SOLUM TEPPEFORRETNING
Spesialforretning i vegg til vegg-tepper og i avpassede tepper
Helgerødgt. 7 - 1500 Moss - Tlf. 57 4 70

KARL HOLM
Slakter og Pølsemakerforretning
Arendal — Tlf. 21 134

LEIF ROTMO
Ass. landhandel
Helgådalen
Telefon Verdal 80 473

KLETTES MØBELUTSALG
Lillehammer — Telefon 51 288

SKOTØYMAGASINET
Telefon 3076 — ÅRNES
Skotøy — Herreekvipering
Sportsartikler — Møbler

BRØDR. AAKVIK A/S
Entreprenørforretning
Ålesund — Sentralbord 24 651

HAFSLUND VULK A/S
Utfører banepålegging - Avbalansering
Omlegging - Reparasjoner
Isevn. 59 - Sarpsborg - Tlf. 67 452

STÆRKEBYE TRYKK
Alt i trykksaker
3051 Mjøndalen - Tlf. Drammen 82 62 56

WOLD & HANSEN
Lerdalsgt. 21 - Strømmen
Telefon 71 22 67
Blikkenslageri - Alt i bygningsarbeide

STANGE ELEKTRISKE
Elektrisk forretning
Aut. Installatør
Telefon 31 430 — Stange

FREMKALLING — KOPIERING
Den beste service, hurtigste levering til rimeligste priser får De når De sender Deres filmer til
Døhlens Fotolaboratorium
Strømmen

ALVHILD JØRGENSEN
Håndarbeider - Garn - Brukskunst
NOTODDEN
Tlf. 11 693

A. OPSAHLS EFTF.
Gunnar Erichsen
Kjøttforretning
Telefon 86 20 94 - SKI

LILLESTRØM KONFEKSJON
LILLESTRØM
HERRE-, GUTTE- og PIKEKLÆR

Glassmester REIDAR HESLER
Stasjonsvn. 39 — Strømmen
Telefon 71 29 16
Kunst- og Bygningsglassmesteri

EINAR ØVERLI
Trelasthandler
Hamar — Tlf. 23 692

EIVIND J. ALHAUG
Entreprenør
Hamar — Tlf. 22 954

De får mange tips ved en rundtur i vår forretning. — Gå innom
SIG. BERGERSEN
Nittedalsgt. 19, Lillestrøm, Tlf. 71 13 03
Glass - Stentøy - Kjøkkenutstyr - Damevesker - Parfyme - Leketøy

KLAUS LANGSHOLDT
Aut. Rørleggerfirma
1700 Sarpsborg — Telefon 53 9 88

Hamar — Ålesund — Stjørdal — Tingvoll — Mosjøen
Nøtterøy — Molde — Askim — Jeløy — Sandvika

SVERRE MAGNUS GISET A/S
Optiker
Hamar — Tlf. 21 230

BRØDRENE SKÅRET
Elektrisk monteringsverksted
Hamar — Tlf. 25 621

HAMAR RØRLEGGERBEDRIFT A/S
Aut. Rørlegger
Skolegt. 12, Hamar — Tlf. 23 024

O. NØRVE A/S
Ålesund — Sentralbord 25 740
Trelast — Bygningsartikler

OSCAR BERG A/S
Tekstilmagasin
Stjørdal — Telefon 94 433

P. HASSELØ & CO.
Kolonial - Sild - Fisk - Glass - Krustøy
Tingvoll — Tlf. 71

HAMAR BETONGFABRIKK A/S
Ferdigbetong
Hamar — Telefon 22 223

MOSJØEN SKOTØYMAGASIN
C. M. Havigsgt. 14 - Tlf. 70 251
ALT I SKOTØY
Mosjøen

SOLVANG BENSIN & SERVICE
Synnøve og Vigleif By
Furnesvn. 111 - 2300 Hamar - Tlf. 22 6 65
Vask - Smøring - Oljeskift - Rekvisita
Parafin - Fyringsolje — Kiosk: Tobakk - Frukt - Sjokolade - Is - Mineralvann

ARNE MOEN
Byggmester — Entreprenørforretning
Molde — Sentralbord 51 088

SKOGVEIEN AUTO A/S
Bilforretning — Mobilstasjon
Bensin - Olje - Service
Hamar — Tlf. 22 090

STÅL & ALUMINIUM SVEIS A/S
Tenvik
Nøtterøy Telefon 83 318

ORKERØD SELVBETJENING
Inneh.: B. Nordnes
Alt i Dagligvarer
Rambergvn. 24 - Jeløy - Telefon 53 717

BÆRUM BLOMST
Inneh.: Jan Kvam
Ringeriksvn. 36, Sandvika, v/Løkkebrua
Telefon 54 03 62
Brudebuketter - Dekorasjoner - Kranser
Tilsluttet Interflora, Norge

N. M. RYGH
GLASSMAGASIN
Ålesund — Telefon 22 291

BRØDRENE HUSE & SØNNER
Murmester- og Entreprenørforretning
Askim — Telefoner: 88 17 64 - 88 25 79

Fredrikstad — Tønsberg — Skien — Stokke — Åsgårdstrand
Holmestrand — Brevik — Molde — Vegsund

HOTELL SOCIETETEN
Vertskap: Marit og Finn Vik
3080 Holmestrand — Telefon 51 7 98

OLAVSENS ELEKTRISKE
Aut. installatør
Fredrikstad — Telefon 15 275

PETTERSENS SØNNER
Lakkeringsverksted
Moum pr. Fredrikstad — Tlf. 14 374
Alt i lakkering av person- og lastebiler

MÜLLERS MARINA
Hj. Nilsensgt. 9 — Fredrikstad
Telefon 11 871
BENTE MÜLLERS SALONG
Brochsgt. 1 — Fredrikstad
Telefon 13 146

Gode og rimelige sko
SKO-HENRIK
Håkon Gamlesgt. 5—7
Tønsberg — Telefon 12 965

A/S DANTHERM
Varmluftaggregater
Tønsberg — Telefon 12 121

VESTFOLD DYKKERSENTER A/S
Spesialforretning i dykkerutstyr
Farmands vei 13
Tønsberg — Telefon 15 839

HUMLEN INDUSTRI A/S
6020 Vegsund
Telefon Ålesund 41 360

STOR-VASK A/S
Telefoner 26 666 - 27 696
SKIEN

SYSTEM-SERVICE A/S
Alt i kontormaskiner
Telefoner 24 790 - 24 791
Blomsgt. 33 SKIEN

KALAND RUSTFRITT
Mellumveien 1 - SKIEN - Tlf. 26 568
Rustfritt utstyr til storkjøkken

OLAV SØRHAUG & CO.
Trelastforretning
Stokke — Telefon 16

BENYTT
Geo Selskapsmat
GEO VARESENTER
Åsgårdstrand - Telefon 81 004

EUGEN SØRENSEN
Tepper — Møbler
Holmestrand — Telefon 51 207

H. A. DAHLS MØBELFORRETNING A/S
Møbler — Tepper
Brevik — Telefon 70 034

E. SLORER JACOBSEN & CO.
Speiderveien 29 - Fredrikstad
Telefoner: 16 540 - 16 945
«HAVETS DELIKATESSER»

Stavanger - Sandefjord - Molde - Ålesund - Minnesund - Arendal
Sør-Audnedal - Skudeneshavn - Larvik - Hønefoss - Spillum - Kristiansand

A/S SERVICE
Ålesund — Telefon 21 517
Radio — TV

ARNE A. WAMS EFTF.
ALT I DAGLIGVARER
Tlf. 85 70 07 — Vikersund

AUDNA BRUK
Alt i trelast for nybygg og reparasjoner
Sør-Audnedal — Telefon 65 140

SANDAR BILLAKKERING
Haukerød
Sandefjord — Telefon 75 266

MATHIAS JULNES
Byggmester
Molde Telefon 53 042

NORDSTRAND FOTO
Alt i Foto og Smalfilmutstyr
Storgt. 20 - Hønefoss - Telefon 22 251

E. P. AASE
Alt i Kolonial
Sandnes — Tlf. 61 618

SØRENSENS EFTF.
BAKERI
2092 Minnesund — Telefon 76 80 78

Hundhammer Eskefabrikk A/S
Konditoresker — Smørbrødesker
Trådstiftesker — Fittingesker
Meieriemballasje
Mariero — postadr. 4010 Stavanger
Hillevåg - Tlf. Stavanger 36 503, 29 160

JOHAN P. BJØRNSETH
FRUKT & TOBAKK
Ålesund — Telefon 22 081

Vi leverer også
HYDRAULISKE
vripropelleranlegg
A/S HEIMDALMOTOR
Molde — Tlf. 52 155

ROLF TORGRIMSEN
Vi lager sånt ekstra godt grovbrød
Har De smakt det?
Kristiansand S. — Telefon 17 290

SKUDENESHAVN RØRLEGGERFORRETNING
Aut. Rørleggerfirma
Skudeneshavn — Telefon 58 338

OTTO JOHANSEN A/S
Alt i Herre- og Ungdomsklær
Arendal — Telefon 21 122

ELVIN LINDSTRØMS EFTF.
Gunv. Hamre
Granit og Marmorsliperi
Stavanger — Tlf. 25 612

TORGER NAVERSEN
Aut. Rørleggerbedrift
STAVANGER
Telefon 23 383

Utgiver:
SAMORDNINGSRÅDET FOR
ÅNDSSVAKESAKEN I NORGE
Postboks 167 — 1324 LYSAKER
Returadresse: **AUG. HANSSENS FORLAG**
ØVRE SLOTTSGT. 5, OSLO 1

SKI BYGG

Telefoner: 86 10 19 - 86 10 37

Bygningsartikler

LEGRA A/S

BUTIKKINNREDNING

Trondheim